

Ålands demilitarisering - självklar eller hotad

Hur påverkas Ålands demilitarisering och neutralisering av säkerhetssamarbetet i Europa? På Ålands fredsinstitutets seminarium "Ålands demilitarisering - självklar eller hotad?" konstaterades att fördjupat samarbete rymmer både hot och möjligheter.

Omkring 35 personer sökte sig på måndagskvällen den 30 mars, på själva demilitariseringsdagen, till Ålands fredsinstitutets seminarium i Mariehamn. Där diskuterades de samarbeten som skulle kunna påverka demilitariseringen och neutraliseringen - det nordiska säkerhetssamarbetet - framför allt den rapport Thorvald Stoltenberg nyligen lagt fram om fördjupat nordiskt samarbete, det europeiska säkerhetssamarbetet som fördjupas i Lissabonfördraget, samt Nato, där Finland redan är involverat genom partnerskap för fred och håller dörren öppen för ett framtida Natomedlemskap.

Professor emeritus Bo Huldt från Försvarshögskolan i Stockholm talade om att vi är på väg mot ett multipolärt system där det gamla europeiska maktbalanssystemet reproduceras på global nivå, och att enskilda länder därmed måste förhålla sig till ett nytt globalt perspektiv. Till och med det tidigare militärt starka och neutrala Sverige har, för att citera Huldt, 'krupit upp ur sin neutralitetsgrop'

Överste Erik Erroll från försvarshögskolan i Helsingfors talade om den svenska försvarsberedningens solidaritetsdeklaration från 2007, som uttrycker att Sverige inte tänker förhålla sig passivt om nordiska och EU-länder drabbas av en katastrof eller ett angrepp, och att Sverige förväntar sig att dessa länder i sin tur ställer upp för Sverige. I Lissabonfördraget finns liksom inom Nato en solidaritetsklausul; om ett land inom samarbetet drabbas av ett väpnat angrepp förväntas övriga länder ge sitt bistånd.

Professor emeritus Bo Huldt konstaterade att även om de nordiska länderna gått från en blodig historia till fredlig samexistens består ländernas olika strategiska perspektiv, beroende på olika geografiska lägen. Sverige riktar till exempel sin uppmärksamhet mer mot den omtalade ryska gasledningen i Östersjön - som enligt Erroll blivit säkerhetsiserad då Ryssland förklarat sig berett att försvara ledningen med militära medel - än mot samarbetet i Arktis. Huldt menade dock att en gemensam EU-ram kan göra att perspektiven sammanfaller. Det nordiska säkerhetssamarbetet ser han som ett komplement och en del i ett europeiskt sammanhang. Överlag tycktes talarna luta åt att det är mest troligt att Nato behåller sin roll som försvarsallians, medan det europeiska samarbetet förblir i huvudsak civilt och det nordiska samarbetet ingår som en del i en större europeisk helhet.

Sia Spiliopoulou Åkermark, docent i folkrätt och direktör för Ålands fredsinstitut, kommenterade i den avslutande paneldebatten att oavsett vilka av ovan nämnda samarbeten som förverkligas och fördjupas förblir Ålandskonventionen om demilitariseringen och neutraliseringen samt efterföljande bekräftelser desamma, och måste tas i beaktande när solidaritetsklausuler fastställs, militära och civila övervakningssamarbeten fördjupas eller när militära övningar iscensätts.

Den åländske lagtingsledamoten Harry Jansson listade rent konkret de hot och möjligheter han ser för Ålands demilitarisering och neutralisering. Bland hoten nämndes en passiv åländsk hållning, att Åland blir överspelat och att demilitariseringen och neutraliseringen utsätts för press. Möjligheter är att statusen bekräftas och beaktas av EU och Nato och att skrivningarna om Ålands status i Finlands anslutningsavtal till EU förstärks.

Hur ska då möjligheterna tas till vara och hoten undvikas? Lagtingsledamöterna Harry Jansson och Roger Jansson, som båda sitter med i självstyrelsepolitiska nämnden, poängterade vikten av att demilitariseringen och neutraliseringen synliggörs i alla sammanhang. De nämnde båda Finlands säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse, där Åland inte alls nämndes 2004 och omtalades bara i vaga ordalag 2009. Enligt redogörelsen har Åland en vedertagen ställning, men Ålands status ses inte som ett hinder för Finland att fortsätta att utveckla sina säkerhetspolitiska samarbeten. Jansson och Jansson var överens om att de olika samarbetenas effekter för demilitariseringen och neutraliseringen borde utredas närmare och att frågan måste föras upp i diplomatiska sammanhang och synliggöras även konkret, till exempel genom att demilitariseringszonen skulle märkas ut på sjökorten.

Överste Erik Erroll talade också om hur krishantering av i dag ser annorlunda ut än vid tiden för Ålands demilitarisering och neutralisering. I dag arbetar man med DDR, demokratisering, avvapning och reintegrering av de stridande soldaterna i det civila samhället, snarare än med demilitarisering. Erroll sade att demilitariseringen inte lyfts fram som ett exempel av den finländska militären, men han ville heller inte säga att den är förlegad. Han menade att Åland kan använda sig av statusen som demilitariserat, neutraliserat och självstyrt område, som en plattform för ett kunskapscentrum, gärna i kombination med praktisk övningsverksamhet, för att profilera sig inom internationell krishantering.

En annan moderniseringsprocess, som Finland enligt Erroll är på väg mot, är ett tydligare arbete med civila och militära medel parallellt. Roger Jansson liksom Sia Spiliopoulou Åkermark nämnde också denna tendens, som kan utgöra ett hot mot demilitariseringen i praktiken, till exempel om militären får som uppgift att agera vid civila kriser eller när det blir oklart vad som är en militär aktivitet, förbjuden under demilitariseringen, och vad som inte är det.

Susann Simolin, Informationsansvarig
vid Ålands fredsinstitut 31.3.2009